

PLATÓ: DEL DIÀLEG A LA DIALÈCTICA

Ramon ALCOBERRO

OBRES DE PLATÓ. (periodització)

De Plató es conserven tots els seus diàlegs i la *Carta VII* que és una mena d'autobiografia, dedicada als seus deixebles de Sicília. Els diàlegs són *obres exotèriques*, és a dir, obres escrites pel públic, destinades a ser llegides fora de l'Acadèmia; en canvi no conservem cap de les *obres esotèriques* que eren les obres fetes per al debat a l'interior de l'Acadèmia, els apunts o resums de classes, etc., (situació inversa a la d'Aristòtil).

Tots els textos que ens han arribat de Plató, excepte dos (*Apologia de Sòcrates* i *Les lleis*) tenen Sòcrates com a protagonista, que enraona amb altres ciutadans, sofistes sobre temes més o menys conceptuals i abstractes... però la intenció del diàleg no és fer un tractat sobre un tema filosòfic en concret sinó que vol reproduir l'ambient de conversa íntima de Sòcrates amb els seus amics.

El diàleg és una obra literària coral; vol tenir una forma d'expressió àgil, dinàmica. Hi parlen diversos interlocutors i generalment es va fent la veritat en comú fins que Sòcrates extreu el concepte central del debat. Fins allà on sabem abans de Plató ningú no havia escrit diàlegs que impliquen una forma més o menys teatral de concebre l'acció. Si en el teatre progressa una acció dramàtica, en el diàleg progressa el coneixement i es purifica l'enteniment dels que hi estan concernits. Però el diàleg és també el contrari estricte de la tragèdia: si la tragèdia acaba amb sang, el diàleg posa la paraula al centre de l'acció i impedeix la violència: contra un plet tràgic que acaba amb sang, la filosofia resol els plets buscant en el debat el millor argument, el més capaç de persuadir-nos.

"Diàleg" (obert) és l'oposat a "discurs" (tancat). El diàleg contrasta també amb el discurs dels sofistes. El discurs no es pot contrarestar sinó amb un altre discurs, el diàleg -en canvi- es pot interrompre, canvia de tema... Dialogar és el que feien els atenesos a l'Àgora i, en certa manera, és el model de relació social a la ciutat. El diàleg pretén recollir l'ambient de carrer, reproduir el batec de la vida de carrer més que no pas un discurs ... és, en definitiva, més àgil, més contradictori i més inesperat que el discurs. De vegades als diàlegs platònics s'expliquen també mites per posar en clar un concepte boirós. Per tant, en el diàleg no es tracta de fer "una classe", sinó una reflexió aproximativa a un tema controvertit.

Cada diàleg és independent. Generalment es parla d'un concepte però en alguns diàlegs apareixen més d'un tema (creuats) sobretot als diàlegs de joventut.

Els diàlegs s'ordenen cronològicament en 4 períodes:

1. Joventut ("*Apologia de Sòcrates*" "*Critó*" "*Carmides*"..)
2. Transició ("*Gorgies*" "*Menó*" "*Hípies I,I*" "*Cràtil*"....)
3. Maduresa ("*Banquet*" "*Fedó*" "*República*" "*Fedre*"...)

4. Vellea. ("*Sofista*" "*Polític*" "*Lleis*".)

Joventut: Obres molt àgils, el diàleg és molt viu, sovint són obres poc ordenades, es passa d'un tema a altre i el final queda tallat. La figura de Sòcrates és molt present, el Sòcrates històric apareix força ben documentat. Hi ha ambient de carrer, es recull tal com era la conversa en època de Sòcrates.

Transició: Els diàlegs són escrits abans del primer viatge a Siracusa. Generalment es toquen qüestions de tipus polític. El Sòcrates històric comença a desaparèixer. Temes clarament platònics molt conservadors.

Maduresa: Obres literàries més perfectes. Tenen l'estructura de la tragèdia grega. Sòcrates és el protagonista únic; això vol dir que les seves tesis són les que s'acabaran imposant i els altres personatges són deuteragonistes, posen les qüestions que Sòcrates contesta. En aquests diàlegs es veu molt clar el procés de dialèctica ascendent: pas de l'opinió al saber (ciència). Aquests diàlegs estan escrits en els moments fundacionals de l'Acadèmia.

Vellea: Va de la mort de Dió a la mort de Plató. Diàlegs de tipus pessimista, apareixen molts mites, referències a la divinitat. Aquest període estilísticament les obres tendeixen a ser monòlegs (frases més llargues, pesades). Hi ha una autocrítica de la "Teoria de les idees" i al final a la última obra fins i tot arriba a desaparèixer la figura de Sòcrates ("Les Lleis").

CARACTERÍSTIQUES DEL DIÀLEG

Els diàlegs o la dialèctica socràtica era sempre una conversa orientada a la recerca de la veritat. A través del diàleg es passa de l'opinió (*doxa*) al saber (*episteme*).

Amb Plató el concepte de dialèctica es complica una mica més. La dialèctica té també com a finalitat, igual que amb Sòcrates, ajudar-nos a passar de l'opinió a la idea, però es configura com un tipus de ciència, vol ser un saber rigorós, que avança pas per pas. La dialèctica platònica expressa el perfeccionament de l'ànima que es realitza a través del diàleg orientat. Participar en un diàleg és fer un compromís amb la recerca del Bé.

El diàleg platònic està al servei de la figura de Sòcrates que apareix com un personatge guiat per la veu del DAIMON (veu de la consciència) però fonamentalment el que pretén és que l'ànima del que participa a la conversa arribi a separar-se de les opinions vulgars del món sensible i arribi al nivell de l'intel·ligible.

Podríem preguntar-nos perquè Plató escriu diàlegs. Els sofistes escrivien discursos no diàlegs. Plató en canvi inicia una forma nova d'expressió. Per què? Dues raons que ho expliquen:

- - **Raó biogràfica:** Sòcrates ha mort; la ciutat l'ha matat i convertir-lo en protagonista de diàlegs era una manera de reivindicar-lo. Els qui volien silenciar-lo es trobaran ara amb un Sòcrates que no callarà mai més, que continua parlant a través del diàleg.

- - **Raó social:** El diàleg s'acomoda a les necessitats de comunicació de la comunitat grega. Pel grec la vida és inseparable de l'Àgora. Enraonar ocupa una bona part de la vida del ciutadà. A través del diàleg platònic podem fer un tast de la vida quotidiana a Atenes.

El diàleg consisteix en un intercanvi de preguntes i respostes orientades a través del qual hi ha una recerca en comú de la veritat. El diàleg té sempre un caràcter ascendent, s'inicia de les opinions i es va passant progressivament al coneixement de la Idea.

Tot diàleg manifesta un esforç de purificació de l'enteniment. Per Plató aquest esforç de dialèctica és també un esforç de purificació de l'ànima.

Dialogar és fer un esforç de coneixement: passar de l'opinió a la ciència.

Per tal que es pugui mantenir un diàleg són necessàries quatre condicions:

1. El diàleg ha d'estar ben conduït a través de preguntes i respostes orientades.
2. El diàleg ha de ser sincer, els interlocutors han d'expressar sempre el que pensen, estiguin equivocats o no.
3. Les respostes han de ser coherents, ben argumentades. No han d'entrar recíprocament en contradicció.
4. La marxa del diàleg exigeix que hi hagi acord entre els participants.

El denominador comú d'aquestes quatre condicions és la sinceritat i la recerca de la veritat. Si faltessin aquestes condicions el diàleg seria un pur exercici de retòrica o de sofística: un pur joc d'opinions retòric en què valdria tot i -en conseqüència- no valdria res.

Etimològicament en grec la paraula diàleg és composta de "dia" (mútuament) i "logos" (paraula, raó). El diàleg és un esforç en què mútuament intentem descobrir la raó. Per tant, el diàleg procura fer-nos superar les pures opinions i és també un instrument de millora de l'ànima.

CARACTERÍSTIQUES DE LA DIALÈCTICA.

En el pensament de Sòcrates les paraules "dialèctica" i "diàleg" eren estrictament sinònimes. La dialèctica és un diàleg orientat a la recerca de la veritat. Amb Plató el concepte de dialèctica agafa un significat més complex. És la tècnica de coneixement per excel·lència. La dialèctica és la forma a través de la qual, en la conversa l'ànima es purifica i passa del món sensible (opinions) al món intel·ligible (veritat en si, forma pura, idea).

La dialèctica té 6 característiques:

1. Tècnica d'investigació i no de demostració: Vol dir que és un procés de recerca a través del qual l'ànima es purifica a la recerca de les idees.

2. És un coneixement no hipotètic: Vol dir que el progrés en el perfeccionament de l'ànima es fa palès a través de la millora de la vida moral i en la recerca del bé.

3. Implica una Apologia: Defensa que el sentit de la vida es troba en l'esforç de perfeccionament envers el món de les Idees.

4. És ascendent: Significa una pujada a un nivell millor de coneixement que és el món intel·ligible.

5. És positiva: Desemboca en un coneixement consolador. Vol dir que el qui culmina el procés obté com a recompensa de veure el món pur i perfecte alliberat de la pura.

6. És racional: Vol dir que rebutja la mística i implica un reforç fet a través de l'enteniment com ho demostra el fet que les matemàtiques siguin la porta d'entrada al món de les formes pures.